

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԶԱՐԵԿ, ՇԱՀԱՊ, ԿՈՐԻՒՆ

Հետեւեալ Տրամախօսութիւնը մեր բարեկամաց մին զոհած է մեզ ի հրատարակութիւն, հեղինակին նպատակն եղած է յանդիմանել այն հարստ և անարդար որտեքը, որք ինքնադատութեան օրէնքէն խուսելով՝ միմիայն զայլս կը դատաւարտեն. երբեք չեն ուզեր զգալ թէ իրենց դէմ եղած զրկանքը բուն իրենց պարտազանցութեան հետեւութիւնն է: Կ'երեւի թէ՝ մեր բարեկամը այս մօտերս այսպիսեաց յաճախ պատահած պիտի լինի, որ գրող ուռած է գրել: Ինքնամոլութիւնը խիստ վնասակար տխուր մի է մարդկային ընկերութեան, մանաւանդ երբ այլոց օգուտը խորհելու պատրուակին տակ ծածկուած լինի այն. քանզի այն ատեն զինքը ծանշնալը դժուարին է. ինքնամոլը յամառեալ կը լինի, ուստի եթէ մեր բարեկամը իւր արամախօսութեան մէջ զաննք շուտով զնուցանել տուեր է, յատկութիւննին չի ծանշնալէն չէ, այլ՝ կ'երեւի որ թէ՛ տարապարտ խօսքն երկարել չէ կրամեցեր, և թէ՛ ոչ այնչափ կամեցեր է նույն օրայիսութիւնը նկարագրել, որչափ փափաքեր է ցոյց տալ թէ ինչպէս պարտաւոր են լինիլ. այս պատճառաւ զայրյալէ զնման անցնելու ատեն քիչ մի անյարմարութիւն և թուրութիւն կը նշմարուի, զոր և ինքնին կը խոստովանի. սակայն ինչալ որ լինի, մենք զայն խիստ օգտակար կը գտնեմք, և յօժարութեամբ կը փութամք հրատարակել, յուսալով որ բազումք կարող են բարոյական օգուտներ քաղել:

Ի

Բազումք կ'ասեմք, և իրաւամբ, քանզի թէպէտ այս խօսակցութեանց գերասանքն երեք են միայն, բայց ոչ աղարքէն աշխարհի տեսարանին մէջ խիստ բազմաթիւ են զայն ներկայացնողք. ընթերցողը թող գատէ:

Զարեհ. - Թող զիս բարեկամ, ամեն կողմէն վշտացած ու ամեն բանէ ձանձրացած եմ, ազգէս, բարեկամներէս, գործերէս և բուն իսկ անձէս. իմ կըրածս անտանելի է, չգիտեմ ի՞նչ սեւսատանայ մի շարունակ ոտքերուս կը պլլուի. քայլերս կ'արգիլէ և զիս կը խայտառակէ. ազգիս համար ինչ որ բռնեցի՝ ձեռքս մնաց: Չգիտեմ, ի՞նչ զարմանալի անզգայութիւն է այս, որ կը ախրէ մեր ազգին վերայ, գողցես անսթափելի քնափութիւն, չըսեմ մեռելութիւն մի ծանրացած է իւր հոգեկան կարողութեանց վերայ և զանոնք անընդունակ կ'ընէ ամեն բարեմասնութեանց. այսքան դժուր մ գոչումէն կոկորդս պատուեցաւ, շունչս հատաւ, իսկ նա դեռ անզգայ, անշարժ և անխիրտ ինկած կը մնայ տգիտութեան մէջ: Իմ կենացս գեղեցիկ օրերը, իմ հարստութիւնս, պատիւս, վերջապէս ամեն բան զոհեցի իրեն համար, իւր զարգացման, լուսաւորութեան և յառաջադիմութեան համար բան չի խնայեցի, խօսեցայ անխնայ, լոյս և գիտութիւն քարոզեցի եռանդով, գիտութիւններ սովորեցուցի աննախանձ սիրով, անտանելի աշխատանք կրելով հոգիս բերանս եկաւ, այս հասակիս մէջ մազերս ձերմկեցան, բայց ազգը զիս չը ծանցաւ, հոգ չէ. զիս չը վարձատրեց, այդ ալ հոգս չէ. գոնէ իրեն համար ըրած կորուսաներս չի վճարեց, թող այդ եւս բանի տեղ դրած չը լինինք. ստոնցմէ աւելի կը ցաւիմ սա դժբաղդութեան վերայ, որ իմ ջանքե-

17

ըրա ունայն եղան, ազգը օգուտ չունեցաւ, ինչ որ է՝ նոյնն է: Այն բարեկամ գիտէք սիրտս որչափ կը հատնի, ան դգայութիւնը՝ անգործութիւնն է, ան գործութիւնը՝ փտութիւնն է, փտութիւնը՝ սպառումն, սպառումը՝ յուսահատեցողիչ, ես ալ յուսահատած եմ:

Հակապ. — Այնպէ՛ լեզու, կեցցէ տրամաբանութիւն:

Զարեհ. — Ամենից այս ազգը անզգայ և անգործ է, հետեւաբար փտութեան և սպառման կը դիմէ, իւր շաւիղը կուրստական է. բայց կը ցաւիմ, որ իմ մտերիմ բարեկամներս ալ ինձ օգնելու տեղ չգիտեմ ինչ պատճառաւ, զիս կը թողուն և օգնութիւննին կը զանան, ասոր համար գործերս ալ երեսի վրայ կը մնան, շահերս կը պակսին, ես ալ կը լինիմ աստանդական, այսու ամենայնիւ որչափ կ'ըսեմ, որ այսպիսի գործոց չի խառնուիմ, անհնարին կ'ըլլայ. կարծես բնական իմն բերմամբ կը մղուիմ, այս առթիւ անձէս ալ դժգոհ եմ, և դուք որչափ լու միջոցի պատահեցաք. այս ըտպէիս մարդու մը կարօտ էի, որ քիչ մը խօսակցելով մտատանջութիւնս փարատէի. ըսէք նայիմ ատանկ վիճակի մը մարդ կը դիմանայ:

Հակապ. — Իրաւ է ձեր անխոնջ և անվհատ աշխատութիւնը անուրանալի է, ձեր պաշտօնը ծանր է, դուք մշտքերու հետ կը կռուիք, և զէնք ունիք ձեզ դիւրագարձ լեզու, երազ խորհրդաբանութիւն, որանչելի ճարպիկութիւն և բազմադիմի հանճար, հանճար մի, որ ծովու պէս խոր, հեղեղի պէս յորդ, մթնադրտի պէս անհուն, արեգակի պէս պայծառ, աւազի պէս անսպառ. դուք ամեն օր անհանգիստ էք, միշտ անխնայ ձեր գիտութիւնը կը ծաւալէք, կը սփռէք կը տարածէք ամենուն վրայ ձմրան ձիւնի պէս, բայց

սպաշնորհ մարդիկ կը մերժեն կը հաւածեն զայն հրաշունչ հովի պէս: Չափազանցութիւն ըրած չեմ ըլլար՝ թէ որ զձեզ բնութեան հրաշալիքը անուանեմ. մանաւանդ պակաս ալ ըսած կ'ըլլամ, դուք ճշմարիտ ազգասէր մ'էք, որ ձեր զգայուն սրտին մէջ վառուած սիրոյ բոցերով կը ձենձերիք և կը ճրդնիք ազգը անոր ջերմութեամբն ոգեւորել, և սոյնառ նշայներովը լուսաւորել. բայց սրտանց կը ցաւիմ որ ազգըն անզգայ է. քու ձգանցդ դէմ, քու արժանիքդ չի ճանչնար, ողորմելի ենք այս մասին, որ ազգն իրեն օգտին աչխատողներուն հետ դատապարտելի անհոգութեամբ կը վարուի, որուն վախճանը վհատութիւն և լքումն է:

Զարեհ. — Արդէն բուն ցաւալի կէտն այդ է, միթէ մենք մարդ չե՞նք, օր մ'ալ վհատութիւնը մեր վրայ տիրածին պէս՝ վայն եկեր է ազգին գլխուն...

Հակապ. — Այս գիտեմ, որ եթէ ազգին նարստող մէկը կայ, այն դուք էք. եթէ զայն իւր մութ ու մոլոր ճանբուն մէջ լուսաւորող փարոս մի կայ, այն դուք էք. եթէ ազգը մտաւոր ու բարոյական օգուտ կը սպասէ, պէտք է քեզմէ, և միւսին քեզմէ սպասէ. բայց և այնպէս դուք մի վհատիք, որ այսօր չի ճանչնար, դուք յուսալու և միտթարուելու հաղարաւոր առիթներ ունիք, քանզի օր մի անշուշտ պիտի ճանչնայ ազգը և զքեզ վարձատրէ. բայց ես ի՛նչ ընեմ, եթէ յուսահատիլ պէտք է, այդ իմ բաժինն է, եթէ ողորմելի մի կայ, այն ես եմ, ես, որ ամեն կողմէն յոյս հատած, ճարս կտրած ինչ ընելու չգիտեմ:

Զարեհ. — Եթէ անկեղծ սիրտդ չի ճանչնայի, թերեւս ինձ համար ըսածներդ չափազանց դանաշի. բայց շնորհակալ կ'ըլլամ քու աղիւս զգացումէդ, որ այդպէս արժանիք կը ճանչնաս և գոնէ ճանչնալովդ զիս կը վարձատ-

րես , այդ ալ միտիծարուծիւն մ' է մարդուս . ուստի ուրախ եմ որ այս կերպով կը քաջաւերուիմ այսօր յառաջ տանել գործս , սակայն կ'աղաչեմ , ձեր վիշտն ինչ է , ինչ սենիք , որ այդչափ լքեալ կ'երեւիք . գիտէք , վիշտերն իրարու յայտնելով կը թեթեւանան , բռնէք , կ'աղաչեմ , գուցէ օգտակար կըրնամ ըլլալ ձեզ :

Հակապ . — Ինչ պիտի ըլլայ , միթէ չգիտէք որ ես ալ ազգատեցուծեան զոհ մի եմ . դուք գիտէք , որ ես թէ պէտ ուսումն եւ գիտութիւն չունիմ . բայց իբրեւ մարդ ընկեր եմ մարդկան , իբրեւ ազգ , անդամ եմ ազգին . քաղաքավարութիւն , սրտիաս չէ , լեզուախօսութիւն , քանի մը լեզուով կը խօսիմ , թէպէտ ոչ գրական կերպիւ . արհեստաւոր կ'ըսես , երկու ամենաքնտիր արհեստից տէր , այսու ամենաչնիւ ոչ պատիւ ունիմ եւ ոչ ասորուստ . ինձ նման մարդկային կենաց տիրոսնի արհեստաւոր մը այսօր երեսի վրայ մնացեր , ամեն ճոխութենէ եւ հաճոյքներէ զրկուեր , ամբողջ ընտանեօքս այսօրուան օրս թշուառութեան ահագնաբաց կոկորդին մօտ կեցած եմ , որ եթէ զօրաւոր շունչ մի եւս առնուէ կորուստս անշուշտ է : Հաղար տեղ փոխեցի , որ գուցէ կորուսած բազա նորէն գտնամ , բայց ուր որ գացի բաղդէս հեռացայ , դուք ալ գիտէք Պ . Կորիւն , այնպէս չէ , լսէք կ'աղաչեմ խեղճութիւնս վերջին աստիճան հասած չէ :

Կորիւն . — Հատ լաւ գիտեմ , ինչ որ գիտեմ . բայց շարունակէ խօսքդ եւ քացուր , հիմայ դու խօսելու աւելի պէտք ունիս քան լսելու :

Հակապ . — Ո՛հ , ինչ խօսիմ , ազգատեաց են Հայերը , որ զիս չեն դործածեր . օտարին բուռը կը լեցնեն իրենց հարստութիւնը եւ իրենց ազգայինն :

րուն չեն նայիր . բայց ինչպէս որ կ'ըսեն թէ՛ Հայը վայ է , շատ իրաւ են , ինչու որ վայ է անշուշտ այն ազգին վախճանը երբ արհեստաւորները երեսի վրայ անօգնական կը թողու :

Ջարէկ . — Ո՛րք ես քարեկամ , ազգը մի թշնամաներ :

Կորիւն . — Թող որ խօսի ինչ որ կ'ուզէ , որպէս զի լսէ ինչ որ չուզեր :

Հակապ . — Ինչպէս չըսեմ , գիտե՞ս թէ ինչ սեւ փորձանքներ բերին գըլխուս այն սեւ գըլխները . ինձ նման զրկեալ եւ նենգեալ մի չը խօսի , հասցա՞նք պիտի խօսի :

Ջարէկ . — Իայց ներեցէք , դուք ընդհանուրը մասնաւորին հետ կը շփոթէք . դուք ազգի վրայ խօսած ատեննիդ բոլորովին մասնաւոր կը գտնամ նպատակնիդ , բայց ինչ եւ իցէ , այդ տրաւ մաքանութիւն չը գիտնալուդ է յանցանքը . բայց թէ որ ես գիտեմ , քու վիճակդ լաւ էր , ինչէ՞ն ատանկ եղար , չըլլայ թէ բոլորովին անծանօթ սրտաճառներ ունենաս . . . :

Հակապ . — Ի՞նչոր իմ տունս քակող քանդողն անոնք եղան , անոնք :

Ջարէկ . — Հետաքրքրութիւնս կը շարժես , այդ մարդիկը ինչ կրնային ընել . քեզ , միթէ զքեզ կողպտեցին , չըլլայ որ ամուսնանդ զեղծեցին , կամ . . . :

Հակապ . — Ո՛հ , ոչ , ոչ , այդ մասին բնաւ ըսելիք չունիմ , ամեն ամուսնաւորուկ ոսկիները գրպանս գնելով ես զիս ամիրայ մի կը կարծէի , շիտակը խօսելու է :

Ջարէկ . — Հապա անոնցմէ դժգոհելու պատճառդ ինչ է , իրաւ է որ ես ալ շատ համարում չունիմ կղերաց վրայ , բայց կը խոստովանիմ , որ չափազանց ինքնասիրութեամբս շատ անգամ զուր տեղը դատած եմ , չըլլայ որ դուն ալ այդպիսի սխալմունք մը ունենաս . այս ք-

սելով զանանք արդարացնել չեմ ուզեր, այլ թշուառութեանդ բռն պատճառքն հետազօտել կ'ուզեմ: քանզի այդ կերպով շատ անգամ Ոչ պարճառ փխանակ պարճառի տրամաբանական սխալի մէջ կ'իյնանք: Հէ՛, ի՞նչ կ'ըսէք Պ. Կորիւն, ինչո՞ւ չէք խօսիր:

Կորիւն.— Երկու խօսողին մէկ լսող պէտք է, դուք խօսեցէք, ես կըտեսնեմ, որ երկուքնիդ ալ մեծ կարեւորութիւն ունիք խօսելու, սրտերնուդ ծանրութիւնը պարպելու թեթեւցնելու համար, ես ալ մտիկ կ'ընեմ, և եթէ հարկը պահանջէ, երկու խօսք ալ ես կ'ընեմ:

Շահապ.— Կարծեմ Պ. Կորիւն կղերայ վրայ խօսելնէս չախորժիր, բայց ի՞նչ ընեմ որ սիրտս այրած է. մինչեւ անգամ անոնց մէջ երկու հատիկ ամենալաւ, ընտիր, և սրտակից բարեկամներ ունէի, այս մօտերս զանանք ալ մերժեցի սաստիկ նախատակոծ ընելով:

Կորիւն.— Երբ սխալիս բարեկամ, ձեր խօսակցութիւնը ավտորժ կամ անախորժ ընողն՝ այս ինչ կամ այն ինչ անձի վրայ ըլլալը չէ, այլ իրաւունքն ու անիրաւութիւնն է, և ես առաջագրած եմ չը խօսիր, մինչեւ ձեր խօսքին վախճանն առնուի, ապա թէ գիտցածս պիտի խօսիմ: Բայց դու Պ. Օլարեհի հարցման պատասխանէ, և շարունակեցէք խօսակցութիւննիդ. — չըլլայ թէ սխալած լինիք, ըսաւ Պ. Օլարեհ:

Շահապ.— Ոչ երբէք, շատ աղէկ գիտեմ, որ սխալած չեմ, վասն զի նորա զիս համոզեցին, տեղէս շարժեցին, ես ալ նոցա խոստմանց հաւատալով անտանելի նեղութեամբ և ծանր ծախքով տեղափոխեցայ հանդերձ ընտանեօք, տունով եւ կահկարասեօք, որչափ որ կեցայ այն տեղ. . . ամենայն աչալըջութեամբ աշխատեցայ, և վերջը, չգիտեմ ինչ սրտածառով ինձ ճամ:

բայ տուին. եկայ վերստին այս տեղ, յաճախորդներս ալ ինձ չեն մօտենար, տեղէ տեղ կը փոխուիմ, բայց մէկը զիս չի հարցնէր. ալ չեմ կրնար կազդուրուիլ, ես թափառական, ընտանիքս թշուառ, բարեկամներէս զրկուած, բարեկամութեացս քով երես չունիմ, քանզի ալ իրենց նուիրելու բան չունիմ, ասկեց աւելի ի՞նչ թշուառութիւն կրնայ ըլլալ. այն տեղ ունեցած երկու մտերիմ բարեկամներուս ալ գրեցի, որ զիս նորէն հոն տանին, նորա գրիս ալ չը պատասխանեցին, ես ալ սրտիս ցաւէն մերժողական անարգաբանութեամբ լեցուն նամակ մի գրեցի և զիրենք մերժեցի, և հիմա կողոպտուած մարդու կամ պարսլուած տան մը պէս ունայն և դատարկ կը մնամ առանց ինչ ըլլալ գիտնալու. արդ ըսէք նայիմ, Հայր վայ չէ՞. հայերն ազդատեաց չեն. այն բարեկամներս ալ երեսաբար բարեկամ չե՞ն, և միթէ սխալած եմ դատողութեանս մէջ, ո՞վ ըլլայ որ դիմանայ իմ այս վիճակիս:

Զարեհ.— Երբաւի, անտանելի է ձեր այժմեան վիճակը, կարեկցութիւնս կը շարժէք, ես հիմա ձեր խօսքը չիպիտի դատիմ, ձեր դատողութեան ուղիղ կամ սխալ լինելը քննել ուրիշ խաղաղ ատենի կը թողուիմ, եթէ պէտք լինի, իսկ հիմա ստիպողական հարկէն բռնադատուած ձեզ օգտակար ըլլալու համար, կ'ուզեմ բարեկամութիւն մը ընել, յուսալով՝ որ կ'ընդունիք. անկեղծաբար կը խրատեմ զձեզ ու կը յորդարեմ, որ չի վհատիք, վհատութիւնն ու լքումը ամեն դուռ կը գոցէ. յոյսերնիդ բնաւ մարդու վրայ մի դնէք, Լստուած և աշխատութիւն, բոլոր յաջողութեանց գաղտնիքը այս երկու սիլվանց մէջ է. Զանա զայն դուրս հանել. աշխատէ հաւատարմութեամբ, և դորձերդ կարգադրէ խահմութիւն,

ծախքերդ չափաւորէ, և չնչին յոյսերով և հաճոյակատարութեամբ... Ըրած նուիրատուութիւններդ դադրեցուր, այն յիշած բարեկամութիւններդ զրկուիլդ բարեբաղդութիւն սեպէ, և թէ որ կ'ուզես երջանկանալ՝ զանոնք խալառ մտցիր, տեղ մը հաստատ կեցիր, հոգ չէ որ ժամանակ մը անգործ մնաս, այն անգործ մնացած ատենդ ընելիք ծախքերդ՝ տեղափոխելու համար ընել պարտաւորուած ունայն ծախուցդ սեպէ, և ժամանակ մի համբերէ, մինչեւ ծանօթ և յաճախորդ ունենաս. քիչով գոհ եղիր և սիրտդ զըւարթ սրահէ, այն ատեն պիտի տեսնաս, որ օր աւուր տալրուստդ կարգի կը մտնայ, առ այժմ այսչափ... :

Հակապ. — Հնորհակալ եմ. բայց ես կարծեցի թէ իրօք օգնութիւն մը պիտի ընես, չոր ու ցամաք խրատն լինչ ընեմ, թէ որ իմ վիճակիս վրայ սրտանց կը ցուլիս և կարեկցութեամբ բարիք մի ընել կ'ուզես, ազգասիրաբար հանէ քանի մը ոսկի շնորհք ըրէ. եթէ բռլորովին չես շնորհեր, գոնէ փոխ տուր :

Զարեհ. — Ներեցէք Պ. քիչ մը յառաջ իմ վիճակս ալ ձեզ յայտնեցի, և ես ձեզմէ նպատակ պիտի խնդրէի, մանաւանդ պիտի առաջարկէի որ մեր ընկերութեան բաժանորդ լինիս. բայց տեսնելով, որ քու վիճակդ ալ խեղճ է, չի համարձակեցայ, դուք եւս կարող էիք իմանալ, որ իմ կողմէս այդ նպատակն ընել անկարելի էր : Եւ իմ հազար պիտոյքներս ունիմ զորս հոգալու համար անբաւ դրամի կը կարօտիմ, դըրամական խնդիրը դարուս մէջ խիստ ծանր խնդիր մ'է, եղբայրն եղբորը տասը զուրուշ չի հաւատար, հետեալ բար այդ պահանջքդ ալ ապօրինի է :

Հակապ. — Իմ դժբաղդութիւններուս մէկն ալ այս է, որ միշտ սուտ բարեկամներու կը պատահիմ, որք օգնե-

լու տեղ սրտաւ պիտոյքեր կ'ընեն ինձ :

Զարեհ. — Չեմ զարմանար ձեր ըսածին, վասն զի աքաղաղն ալ մարդարտին յարգը չի ճանչնար, թէ որ դու լաւ խորհիս, իմ խրատներս քեզ համար մշտնջենաւոր ճոխութիւններ են, եթէ նիւթական նպատակ մը ընէի, քանի մը ժամէն, կամ շատ շատ քանի մը օրէն պիտի սպառէր. բայց թէ որ խըրատներուս հետեւիս՝ միշտ պիտի նըպատաւորիս, և ուրիշ անգամ ալ թէ որ խորհուրդի կամ խրատի պէտք ունենաս, կարող ես վատահոլութեամբ դիմել ինձ իբր քու անկեղծ բարեկամիդ :

Հակապ. — Խրատի կարօտ չեմ, դրամի կարօտ եմ. խրատս իմ ծոցս է, թէ որ ուրիշ ըսելիք ունիս, այն ըսէ :

Զարեհ. — Արախ եմ, որ խրատնիդ ծոցերնիդ է. եթէ ձեր ծոցն եղած խրատը օգտակար խրատ է, ապահով եղիք, որ աշխարհի դրամն ալ ծոցերնիդ է, աշխատեցէք ուրեմն զանոնք գործադրել, յաջողութիւն կը մտղթեմ :

Կրիւն. — Կարծեմ թէ վերջնապէս խօսքերնիդ լրացաւ :

Հակապ. — Եւր, վերջացաւ, բայց խիստ ապարդիւն վախճան ունեցաւ :

Զարեհ. — Խօսելու կարգը ձեզ եկաւ, մենք ալ պատրաստ եմք մտիկ ընելու :

Կրիւն. — Գիտէք անշուշտ, որ ես ձեր անցեալ ու ներկայ վիճակին լաւ տեղեկութիւն ունիմ, և կը վարմանամ թէ ինքնամոլութիւնը որչափ կը խանգարէ մարդուս իմացականութիւնը և կը թիւրի դատողութիւնը, այնչափ, մինչեւ տեսնել չիտար որ ձեր բուն արժէքը ճանցողն է ձեր ունկնդիրը, ատով կը ստիպէք զիս որ խօսիմ, այո՛ պիտի խօսիմ առանց որ և իցէ նկատման, և պիտի խօսիմ անաչառութեւ, այս պատճառաւ կանխաւ ձեր հաճութիւնը կ'ուզեմ, խնդրելով միանգա-

մայն, որ ոչ վրդովիք և ոչ ալ ինձմէ
վշտանաք, ըրածս ոչ հակառակութիւն
է և ոչ թշնամութիւն, այլ պարզ խօ-
սակցութիւն, և եթէ ըմբռնելու չափ
իմաստութիւն ունիք, կարող էք գիտ-
նալ թէ ըրածս մեծ բարեկամութիւն
է. խօսքերս կ'ուզէք ընդունեցէք
կ'ուզէք մի ընդունիք, միայն թէ մեր
բարեկամութեան թող չի դպչի:

Զարեհ. — Իրաւացի փաստերու վը-
րոյ հիմնեցէք խօսքերնիդ և չենք զայ-
րանար:

Շահապ. — Ըրդարութեան դէմ զայ-
րանալէն ի՞նչ օգուտ:

Կրիստ. — Եւ այց դժբաղդաբար այն
պիտի դարի մը մէջ կ'ապրինք, որ ճըշ-
մարտութիւնը ծանր կուգայ լսելեաց,
և բազմաց զայրոյթ պատճառողը բուն
խիստ արդարութիւնն ու ճշմարտու-
թիւնն է, և ասոր համար է, որ ես
կանխաւ կըզգուշացնեմ զձեզ, որ դուք
այլ չի՛ն մանիք այն անմիտներուն, որ
միշտ կ'ուզեն իրենց կամաց հաճոյական
եղածը եւ իրենց անձնասիրութիւնը
շարժ խօսքեր միայն լսեն և զայնս մի-
այն իրաւունք, ճշմարտութիւն և ար-
դարութիւն կը համարին, զորս իրենց
մտաց համոծայն կը գտնեն. այս պատ-
ճառաւ է ահա, որ անվերջանալի վի-
ճաբանութիւնք, սիրոյ և բարեկամու-
թեան սառնութիւն, հակակրութիւն,
ատելութիւն, և ուրիշ շատ չարիքներ
տեղի կ'ունենան, ես այդ կերպ խօ-
սակցութիւնները կ'ատեմ, ինչու որ ա-
պարդիւն ըլլալէ զատ վնասակար ալ են:

Զարեհ. — Հարկաւ այդպէս է, ինձ
ալ ատելի են, ես միշտ ճշմարտու-
թիւնը լսել կը սիրեմ, թէ և բուն իսկ
ինձ դէմ եղած ըլլայ:

Շահապ. — Ճշմարտութիւնը ո՞վ չու-
զեր լսել:

Կրիստ. — Ինքնամոլները կ'ատեն ճըշ-
մարտութիւնը, կամ ապաշտները կը

հերքեն ու կը հալածեն զայն, խաբեբայ,
կեղծաւոր և չարասիրտները կը ծած-
կեն զայն, և առհասարակ մոլիները կը
հալածեն, բայց ճշմարտութիւնը միշտ
անոնց ետեւէն կը շրջի զիրենք խա-
տառակելու համար:

Զարեհ. — Եւ իրաւի այդպիսեաց յա-
տուկ է արդար ու ճշմարիտ խօսքերու
դէմ զայրոյթ բանեցնել. բայց մենք
սիրով պիտի լսենք:

(Շարունակութիւն)

ԱՆՀԻՄՆ ՏՐՏՈՒՆՔՆԵՐ

Ղրեթէ ագղային ամեն կարգի և
աստիճանի անհատներու համար առօ-
րեայ առած մ' եղած է, թէ՛ « Լ՛ղգին
գործերը երեսի վրայ մնացած են, աղ-
գին գործոց նայող և հակող չը կայ »:
Լ՛յս ատեսակ խօսքեր բարձրագոյն կար-
գի սրտշոծեայներէն, այսինքն ազգա-
յին երեսփոխաններէն սկսեալ ցյե-
տին անհատն ընդ միշտ կը յեղեղեն, և
համարեալ թէ իւրաքանչիւրն ևս զա-
նազան պատճառներ կը նշանակեն այս
առթիւ: Սմանք կ'ըսեն որ աղջիկն ընդ-
հանուր անտարբերութիւնն է ազգա-
յին գործոց յետ մնալուն պատճառ,
ոմանք՝ թէ եկեղեցականք են, որք ի-
րենց պարտաւորութիւնքը չը ճանա-
չելով, կամ ճանաչելով և 'ի գործ չը
դնելով, այս վիճակին հասուցած են,
ոմանք՝ թէ ազգին մէջ կըթուլթեան և
դաստիարակութեան բարձի թողի լի-
նին է միակ առիթ. իսկ ոմանք՝ (մեծ
մասը) թէ արգի Պատրիարքին անբա-
ղաբազիտութիւնն և հակասահմանա-
դրական ընթացքն է պատճառ ազգա-
յին գործոց յետամնացութեան, և
վերջապէս շատերն ալ ուրիշ պատ-
ճառներ մէջ կը բերեն: